

ШЕВЧЕНКІВСЬКІ ТРАДИЦІЇ У ПОЕМІ М.РИЛЬСЬКОГО «МАРИНА»

У статті аналізується поема М.Рильського «Марина». Простежуються традиції Т.Шевченка у творі. Звертається увага на художні засоби та стильові особливості твору. Простежуються характерні ознаки образотворення поета.

Ключові слова: поема, образ, мотив, конфлікт, традиція.

Предметом зображення у поемі «Марина» М.Рильського є народний характер у соціально-історичному контексті.

З «Мариною» М.Рильського виразно перегукується однойменна поема Т.Шевченка: обидві героїні опиняються заручницями панської сваволі, та коли терпець їм уривається, вони чинять акт помсти. М.Рильський, так само, як і Т.Шевченко, глибоко цікавився питаннями національної історії народу. Як зауважує Л.Новиченко, для М.Рильського важливим є «створення свого образу на фоні образів класичних..., вже відомих у літературі» [2, с.269]. Поет поєднує життєві факти, що мали місце в історії ХІХ століття, з літературними ремінісценціями, таким чином створюючи самобутній образ месниці з народу. Звернення до досвіду попередників, як ознака класичного стилю, – характерна риса усієї творчості поета. Епіграфом до поеми М.Рильського є рядки з «Марини» Шевченка: «Неначе цвяшок, в серце вбитий, оцю Марину я ношу» [1, с.67].

Марина М.Рильського є новим художнім втіленням народного характеру, що відбиває еволюцію від покірної жертви до месниці, яка не підкоряється обставинам, а змінює їх. В поемі є ретроспективні зображення Марини маленькою дівчинкою, улюбленицею Наума, але, як тільки вона досягає 16 років, підлий прислужник Куртерного обирає її жертвою на заклання старому Людвигу – «Як ласощі до панського стола» [1, с.103]. Але Марина не покидає мрії про неіснуючий край волі і людського щастя, та всі її сподівання розбиваються об жорстоку дійсність – Марко гине від руки Генріха, а їй призначається роль наложниці. Доля її така жахлива, що вслід за народною піснею поет говорить: «Марино! Чом ти не втопилась, Як ще маленькою була? Навіщо, нащо ти вродилась – Присмака панського стола?» [1, с.106]. Генріх забуває про свої лицемірні розмови, про Робесп'єрів і Маратів, коли йдеться про задоволення його підлих забаганок. Після смерті Марка дівчина «На іншу обернулася Марину» [1, с.117]. Для неї настали часи безнадії і смутку. Згадувала вона про колишній сон, світлий і тривожний, що одночасно віщував щось хороше і примушував замислитись про прийдешнє: «Був сон – не сон, – тяжкий прочинок буде, Коли і справді поміж вільні люди Невільною Марина попаде» [1, с.119]. Був у Марини період цілковитого заціпеніння після смерті коханого, але повернення до дійсності по дорозі до села, куди її заслав Генріх, було занадто безрадісним – вона не могла вирватися з тенет. Поки що Марина залишається пасивною жертвою: «Отак би тихо розпливтися, зникнуть, Розвіятися, наче синій дим ...» [1, с.119]. Вона хоче вірити в краще майбутнє, але дійсність уявляється їй дуже трагічною: «... невже ж то все бредня, Про що нам потай говорили люди? Невже й у них, у діток цих, не буде, Як виростуть, щасливих, вільних днів?» [1, с.120].

Тим часом Генріх чатував на смерть батька, щоб зробити Марину своєю власністю. М.Рильський зображає панів тільки в негативному плані – їм чужі будь-які почуття. Так само твариняча хіть Мар'яна Мединського примушує його забути лицемірну балаканину про «славу Січ» і «рицарство». Його просторікування перебиває гнівний голос автора: «От тобі й Марати, Магнати прокляті!» [1, с.113]. Марину чекає нове лихо – Мединський викрадає її в Генріха. Але згорьована, скривджена, самотня дівчина вірить панові, в його «Хоч і п'яне, та щире все ж «люблю» [1, с.139], тому, що він не застосовував до неї сили і ніби бачив у ній не лише наложницю, а й людину, бо «Із нею не цурався він розмов ...» [1, с.139]. Але коли Марина йому набридла, він програв її в карти Замітальському. Ницість людини, якій довірилася дівчина, викликає в неї бурю почуттів. Потоптане і зневажене почуття якщо не любові, то принаймні ніжності озивається в душі Марини гнівом – «Свобідна кров спалнула у рабині» [1, с.149]. На прощання вона кидає в обличчя Мединському прокляття, яке після жорстоких поневірянь в Замітальського, вона сама і здійснить. Але ще в другій главі М.Рильський проводить історичну аналогію з Жанною д'Арк. У тендітній і упослідженій українській дівчині поет бачить могутню нищівну силу, спрямовану проти пригноблених – «Горду діву Народ зачав під грім святого гніву» [1, с.79].

У кріпосному театрі Замітальського, кублі розпусти, Марина виявила себе талановитою актрисою. Як справжній митець, вона володіла загостреним почуттям справедливості, дуже болісно сприймала те зло, яке чинили пани по всій країні. Але у перетворенні її на месницю вирішальну роль відіграло бажання помститися за власні кривди. Замітальський теж збирався продати її для утіх графа Лов'ягіна. Ненависть, «глибша за палку любов» [1, с.153] знову спалахує з неймовірною силою, коли вона бачить самовдоволеного і пихатого Мединського з дружиною на виставі. Її ненависть вимагає вже не прокльонів, а рішучих дій. У своєму знівченому молодому житті вона бачила тільки лихо від панів, тому приходиться до висновку: «Усі, усі – однакові вони» [1, с.153] – немає серед них невинних. Марина підпалює будинок Замітальського з його гостями. Народ долає віковичний страх перед тюрмою, могилою, страх перед тим, щоб не було ще гірше, тому що врешті усвідомлює – нема

нічого гіршого за «безсилля, гніт і глум ...» [1, с.160]. Втіленням переможної сили справедливого народного гніву, Шевченківських месницьких поривань, є постать Марини у фіналі:

І над усім, як зірка пурпурова,
Стоїть вона, заціпивши уста,
Струнка, вродлива, та уже не та, –
Не злякана, заплакана дитина, –
Грім! гнів! покара! – месниця Марина [1, с.160].

Традиційний для Т.Шевченка образ знівченої і поганьбленої краси в М.Рильського стає образом краси, «одухотвореної протестом і гнівом» [2, с.270]. М.Рильський звертається до проблеми довготерпіння українського народу, його здатності до активного протесту тільки тоді, коли він пройде усе пекло страждань.

До кожної з одинадцяти глав поеми поет підібрав відповідні епіграфи: один з Міцкевича, три – з Шевченка, шість – з українських народних пісень (ще один з польської балагульської пісні). Народнопісенна стихія стала органічним елементом поеми. Вся поема пронизана духом великого українського поета. Є безпосередні згадки про Т.Шевченка: «залізного Шевченка крок» [1, с.129], перегукування з його поезією – «Ще тут колись конфедерати мстиві Знущались, як уміли, з шинкаря (Пекучими рядками з «Кобзаря» Повіяло в тісній моїй кімнаті)» [1, с.110], зустрічаються також менш прозорі ремінісценції – «З ясным ножем в освяченій долоні, Кайданники тавровані встають» [1, с.160]. Подібно до Шевченка поет, звертаючись до національної історії, викриває фальшиве панське «народолюбство», панську сваволу і ницість та оспівує народних героїв.

Список використаних джерел:

1. Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах / М.Рильський. – Т. 2. – К: Наукова думка, 1983. – 431 с.
2. Новиченко Л. Поетичний світ Максима Рильського (1910-1941) / Л.Новиченко. – К.: Наукова думка, 1980. – 407 с.

Summary

National character in social and historical context is the subject of representation in the poem by M.Rylskyi «Maryna».

We distinguish expressive artistic similarities in M.Rylskyi's literary work and poem with the same name by T.Shevchenko. Their heroines become hostages of boundless mockery, but when their patience is interrupted, they revenge their masters.

M.Rylskyi as well as T.Shevchenko was deeply interested in problems of national history. M.Rylskyi was aimed to create a new image on the background of classical samples. Poet combines vital facts in history of XIX century with literary reminiscences, creating original image of national avenger.

The characteristic trait of the poet's whole work is the use of his predecessors' experience, that is also defined as the sign of classical style. Epigraph to M.Rylskyi's poem is taken from «Maryna» by T.Shevchenko, it determines author's deepest sympathy and affection to his people sufferings.

Image of Maryna in M.Rylskyi's poem is a new artistic embodiment of national character, that reflects evolution from submissive victim to avenger, who doesn't submit, but changes circumstances.

In finale of poem figure of heroine becomes the embodiment of vital force, just anger of people, T.Shevchenko's vengeance gusts.

Traditional for T.Shevchenko image of disfigured and embarrassed beauty is transformed to beauty that is inspired by protest and anger in M.Rylskyi's poem. A poet considers the problem of Ukrainian people long-suffering, its ability to active protest only after unbearable sufferings.

Key words: poem, image, motive, conflict, tradition.

УДК 161.2

Т.А. Бєлоброва

МОДИФІКАЦІЯ ЖАНРОВОГО КАНОНУ МОЛИТВИ В ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

У статті розглядається модифікація жанрового канону молитви, світоглядно-поетикальні мотиви поетичного дискурсу Т.Г.Шевченка, аналіз особливостей просторової структури ліричного переживання в молитовному тексті. Акцентовуються питання на динамічності духовного поступу ліричного героя в молитовних текстах, естетично-філософському потенціалі, спектрі індивідуально-авторських засобів художнього освоєння світу.

Ключові слова: трансценденція, спекторальна полівалентність, просторово-часова організація, системогенеза, хронотоп, катарсис, синергійність.

Останніми роками науковий інтерес до містичної літератури в українському літературознавстві стає все очевиднішим. Однак він здебільшого торкається питань релігійних, зосібна біблійних мотивів у творчості того чи іншого письменника, впливів Святого Письма, християнської доктрини на світоглядні й художні позиції ми-